

KASTAMONU VE ÇEVRESİNDE MEYVE İLE İLGİLİ YER ADLARI

(13-15. YÜZYILLAR)

*Cevdet YAKUPOĞLU**

ÖZET

Kastamonu ve çevresinde yaşayanlar Türkistan'dan getirdikleri meyve isimlerini kullanmışlar; meyve yetiştiriciliği konusundaki geleneklerini Kastamonu'da da devam ettirmişlerdir. Bu çerçevede yerleştikleri yerlere verdikleri isimlerde hangi meyvelerden ne oranda faydalandıkları belirtilmiştir. Bu yer adları tek tek meyve isimlerinin altında verilmiştir.

Anahtar kelimeler: Yer adları, meyve, Kastamonu.

PLACE NAMES WITH FRUIT IN KASTAMONU AND THE SURROUNDING AREAS

(13-15. CENTURY)

ABSTRACT

Residents of Kastamonu and the surrounding areas have named fruits after the names used in Turkestan. The study discusses the tradition of fruit growing and names of fruit which was brought to Kastamonu from Central Asia.

Key words: Place names, onomastics, Kastamonu

Türk kültürünün tarihten gelen serüveni içinde, Anadolu'ya göç eden Türkler, eski vatanları olan Türkistan'dan kendilerine ait bütün kültür numunelerini de getirmişlerdir. Bunların içinde eskiden kullandıkları yer adları da vardır. Yer adları, bir milletin yerleşme tarihi için en önemli yaşayan belgelerden birisidir. Bir coğrafyayı kendisine vatan yapan milletler çoğu zaman, kopup geldikleri ana yurtlarından adlar getirip yeni

* Cevdet Yakupoğlu, Gazi Üniversitesi Kastamonu Eğitim Fakültesi İlk Öğretim Bölümü Araştırma Görevlisi, Kastamonu.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic*

Volume 3/5 Fall 2008

yerleştikleri bölgelerdeki benzer yerlere koymuşlardır.¹ Bu şekilde yaşadıkları yerleri tapulamaktadırlar. Anadolu'ya gelip yerleşen Türkler de aynı şeyi yapmışlardır.

11. yüzyıl sonlarından itibaren Anadolu'ya yoğun göçler neticesinde yerleşmeye başlayan ve artık 12-13. yüzyıllarda Anadolu'da nüfus, kültür ve siyasi otorite açısından üstünlük kuran Türkler, yerleştikleri yeni yurtlarının dağına, taşına, suyuna, ovasına, deresine, tepesine kısacası ilgilerini çeken her yere, kendi dünya görüşlerini temsil eden adlar verdiler. Dünyada son yer adları çalışmaları ile bütün yer adlarının bir anlam taşıdığı tespit edilmiştir. Buna göre adların verilmesinde de birtakım kuralların hâkim olduğu açıktır.² Türkler bu adlar içinde hayatlarında onlar için değer arz eden, kendi boy, oymak aşiret, cemaat veya bunların başında bulunan beylerinin adlarını kurdukları yerlere vermişlerdir.

İkinci olarak ise, coğrafya ile ilgili adlar gelmektedir. Türkler yerleştikleri yerlerin coğrafi özelliğine, yerin ve çevresinin bitki örtüsüne, yerleşim biriminin konumuna ve hatta ürettikleri ürünlere göre adlar seçmekte de çok usta davranmışlardır.³ Bunu yaparken çoğu zaman, iskân çevresindeki tepeler, dereler, çaylar, ovalar, kayalar, toprak renkleri, yamaçlar, düzlükler, yönler, ormanlar, orman içi açıklıklar ve dolayısıyla ağaçlar göz önünde bulundurulmuştur. Bu ağaçlar içinde en fazla dikkati çekenler kavaklar olmalıdır ki, Ağca-kavak / Akça-kavak, Saru-kavak, Söğütçük gibi yer adları Anadolu'nun pek çok yerinde yerleşim yerlerine ad olarak verilmiştir. Bunların içinde Türkistan coğrafyasında yetiştirdikleri veya Anadolu'da tanıştıkları

¹ Tuncer Gülensoy, *Türkçe Yer Adları Kılavuzu*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1995, S. IX.; Türkiye yer adları ile ilgili teferruatlı malûmat elde etmek için bk. *Türk Yer Adları Sempozyumu Bildirileri*, Eylül, 1984, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara 1984.

² Hasan Eren, "Yer Adlarımızın Dili", *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı - Belleten*, 1965, s. 155.

³ Türklerde yer adı verme usulleri ile ilgili bir sınıflandırma için bk. Özcan Başkan, "Türkiye Köy Adları Üzerine Bir Deneme", *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı - Belleten*, 1970, s. 237-248; Doğan Aksan, *Her Yönüyle Dil: Ana Çizgileriyle Dil Bilim*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1998, C. III, s. 107-109.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 3/5 Fall 2008*

meyveler ve meyve ile ilgili adlar da bulunmaktadır. Bu sebeple, burada asıl önemli olan, bahsi geçen ağaçlarla ilgili yer adları içinde meyvelerin ne ölçüde yer bulabildiğidir. Türklerin, Anadolu'da sadece yemiş vermeyen, rastgele dere kenarlarında, ormanlarda bulunan yabanî ağaçlar mı dikkatini çekmiştir, yoksa yerleşik kültüre yabancı olmayan bu milletin, kurdukları köylerde tesis ettikleri bağ ve bahçelerde yetiştirdikleri ya da Türkistan'dan getirdikleri kültür mirası içinde ayrı bir payı bulunan meyveler de onlar için önem arz etmiş midir?

Meyve, Türklerin yiyecek kültüründe önemli bir yere sahip olduğu için, bununla ilgili adlar doğrudan veya dolaylı olarak iskân birimlerine veya mevkilere isim olarak verilmiştir. Doğan Aksan,⁴ Türkiye'deki yer adlarının incelenmesi sonucunda elma, armut, ayva, fındık gibi meyve ağaçları adlarının, çam, kavak, söğüt gibi ağaçlara göre daha az ad olarak verildiğini iddia etmektedir. Fakat Kastamonu'da, 15. yüzyılda meyve ile ilgili yer adlarının hiç de küçümsenemeyecek sayılara ulaştığı görülmektedir.

Kastamonu ve çevresinde Türk kültürünün her alanı ile ilgili örnekler bulmak mümkündür. Çünkü burada, tarihten gelen bir süreç içinde sağlam bir Türk kültürü yerleşmiştir. Kastamonu'da böylesine sağlam ve köklü bir Türk kültürünün oluşmasında bir takım amiller dikkati çekmektedir. Bu amillerin başında Kastamonu'nun kesif bir biçimde Türkmen göçü almış olması gelmektedir.

Malazgirt Meydan Muharebesi'nin akabinde Türk hâkimiyeti altına girmeye başlayan Kastamonu, Kara Tekin komutasındaki Türkler tarafından fethedilmiş ve bu tarihten sonra bir dönem Danişmendli, bir dönem de Selçuklu egemenliğinde kalmıştır. Özellikle I. Haçlı Seferi ile Miryokefalon Savaşı arasındaki tarihlerde (1096-1176), Bizans tarafından birkaç kez geri alınmıştır. 12. yüzyıl sonlarından itibaren Selçukluların Bizans'a karşı üs yani "uç" merkezi olarak kullandığı Kastamonu'da Uç Beyliği olarak Çobanoğulları teşekkül etmiş ve 13. yüzyıl

⁴ Doğan Aksan, "Anadolu Yer Adları Üzerine En Yeni Araştırmalar", *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Belleten*, 1973-74, s. 189.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic*

Volume 3/5 Fall 2008

boyunca bu beyliğin hâkimiyetinde kalmıştır. Kastamonu, Bizans'a yapılan akınlarda üs olarak kullanıldığı için büyük Türkmen göçleriyle devamlı beslenmiştir. Bu vilâyette Türkler tarafından 13. yüzyılda pek çok köy ve kasaba kurulmuştur.⁵

Moğol istilası önünde Türkistan ve İran'dan kaçan Türklerin, ikinci büyük göç dalgasından da en fazla etkilenen şehirlerin başında Kastamonu gelmiş ve İç Anadolu'da Moğollara karşı tutunamayan birçok Türk boyu Ilgaz Dağlarının kuzeyine yani Kastamonu'ya sığınmıştır. Yirmi dört Oğuz boyunun neredeyse tamamı Kastamonu çevresinde yurt tuttuğu gibi, Alpi, Alpağut, Dânişmendli, Kıpçak, Karluk, Çiğil, Yağma gibi Türk boyları da Kastamonu'ya yerleşmişlerdir.⁶ Kastamonu'da hâlen birçoğu yaşatılan Kayı, Bayat, Çavundur, Kınık, İğdir, Afşar, Kıyık, Büğdüz, Bayındır, Çepni, Karaevli gibi yer adları Oğuz iskânının mahiyetini çok iy ifade etmektedir. 1260'lı yıllarda İbn Sa'd bu kente "Türkmenlerin Başkenti" adını vermiştir. Yine onun kaydına göre, bu tarihlerde Kastamonu bölgesinde 100 bin çadır halkı yığılmıştır.⁷

Çobanoğulları beylerinden Muzaffereddin Yavlak Arslan zamanında, 1292'de yapılan Derbent Savaşı'nda,⁸ müttefik Selçuklu - İlhanlı ordusu Kastamonu Türkmenleri karşısında bir başarı kazanamamış ve

⁵ Malazgirt Savaşı hakkında bk. Faruk Sümer, *İslâm Kaynaklarına Göre Malazgirt Savaşı*, Ankara 1971; Kastamonu'nun Türkler tarafından fethi burada çok özet olarak verilmiştir. Daha fazla bilgi için bk. Besim Darkot, "Kastamonu", *İA*, C. 6, s. 401.; Refik Turan, "Selçuklular Döneminde Kastamonu", *Türk Tarihinde ve Kültüründe Kastamonu Tebliğler*, Ankara 1989, s. 2; Ebû'l-Ferec, *Tarih*, çev. Ö. Rıza Doğrul, C. II., Türk Tarih Kurumu, Ankara 1999, s. 360-361; Osman Turan, *Selçuklular Zamanında Türkiye*, Boğaziçi Yayınları, 3. Baskı, İstanbul 1993, s. 169, 171-172; Coşkun Alptekin, "Türkiye Selçukluları" *Doğuştan Günümüze Büyük İslâm Tarihi*, C. VIII, İstanbul 1992, s. 240; Osman Turan, "II. KılıçArslan", *İA*, Cüz 55, s. 696; İbn Bibi, *El- Evamirü'l- Alâiyye Fîl- Umûri'l Alâiyye*, çev. Mürsel Öztürk, Ankara 1996, C. I, s. 158, 159, 325-345.

⁶ C. Yakupoğlu, "Kuzey-batı Anadolu'ya Türk Muhacereti ve Bölgede Bazı Türk Boy Adları", *Kastamonu Eğitim*, C. 9/2, Ekim 2001.

⁷ Claude Cahen, *Osmanlıdan Önce Anadolu'da Türkler*, çev. Yıldız Moran, İstanbul 1979, s. 240.

⁸ Bu savaş için bk. Kerimüddin Mahmud Aksarayî, *Müsameretü'l- Ahbâr ve Müsayeretü'l- Ahyâr*, çev. Mürsel Öztürk, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 2000, s. 137-143.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic*

Volume 3/5 Fall 2008

Kastamonu'yu işgal edememiştir. Buna göre 1290'lı yıllarda Kastamonu'da büyük bir Türkmen yığılmasının olduğu anlaşılmaktadır.

Çobanoğulları Beyliğinin yerini dolduran Candaroğulları Beyliği döneminde de Kastamonu'da Türk yerleşmesi devam etmiş,⁹ buna ilâveten uzun yıllar başkentlik yaptığı için Kastamonu, Anadolu'nun en büyük şehirlerinden biri olarak tarif edilmiştir. 1333'lerde Kastamonu'ya uğrayan ünlü gezgin İbn Batuta, "Kastamonu (Anadolu'daki) şehirlerin en büyük ve en güzellerindendir... Hiçbir ülkede fiyatları bu şehirden daha ucuz bir yer görmedim."¹⁰ şeklindeki açıklamalarıyla şehrin büyüklüğüne ve hayat şartlarının elverişliliğine ışık tutmaktadır. Yine aynı yıllarda Kastamonu hakkında bilgi veren Öl-Ömeri, Kastamonu hakkında övücü sözler söylemiştir.¹¹

Bu şekilde Kastamonu'nun 1170'li yıllardan sonra ciddi manada dış istilâlardan uzak kalması, şehir ve çevresinde oluşan kültür birikiminin sağlıklı bir biçimde artmasını sağlamıştır. Bunun yanında engebeli arazisiyle dış tesirlere karşı kendini korumasını başarmıştır. Özellikle Kırım - Sinop - Sivas ticaret yolu üzerinde bulunan Kastamonu havalisi, Karadeniz'in kuzeyindeki Kıpçak kültürü ile de beslenmiştir.¹² Bu şekilde Türk kültürü numunelerinden olan yer adları ortaya çıkmıştır: Emir Süler (Daday), Alp Arslan (Kastamonu), Gümüş Tegin (Sinop), İne Aslan (Kastamonu), Kara Tegin (Daday), Porsuk (Boyabat), Saru Boğa (Sinop) vb. köyler Kastamonu'daki Türk yerleşmesinin boyutlarına ışık tutmaktadır.¹³

⁹ Candaroğulları döneminde Kastamonu'da sosyo-kültürel hayat ve Türk iskânı konusunda bk. Cevdet Yakupoğlu, *İsfendiyar Bey ve Zamanı*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 1999.

¹⁰ *İbn Batûta Seyâhatnâmesi'nden Seçmeler*, haz. İ. Parmaksızoğlu, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1999, s. 53.

¹¹ El-Ömeri, *Mesâlikü'l-Ebsar*, çev. Y. Yücel, "Mesâlikü'l-Ebsar'a Göre Anadolu Beylikleri", *Anadolu Beylikleri Hakkında Araştırmalar*, Türk Tarih Kurumu, Ankara 1991, 185-186,196-197.

¹² Zeynep Korkmaz, *Bartın ve Yöresi Ağızları*, Türk Dil Kurumu Yayınları, 2. baskı, Ankara 1994, s. 53-58.

¹³ BOA. TD. 438, s. 653, 594, 687, 594, 651, 668, 684, 85, 87.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic*

Volume 3/5 Fall 2008

Kastamonu yer adlarının bir kategorisini coğrafya ile ilgili yer adları oluşturmakta, bunun içinde ise bitki, ağaç ve meyveler bir hayli yekûn tutmaktadır. Bu yer adları birkaç değişik şekilde oluşmuştur.

1. Kastamonu havalisine yerleşen Türkler, burada kurdukları yerleşmelere Türkistan'dan getirdikleri yer adlarını aynen vermişlerdir.

2. Türkistan - Anadolu arasındaki uzun süren yolculukları sırasında geçici olarak yerleştikleri yerlere verdikleri isimleri, daha sonra iskân olundukları Kastamonu'ya taşımışlardır.

3. Türkistan'dan getirdikleri meyve fidanlarının yetiştirilmesi tecrübelerine dayanarak, Kastamonu'da iskân edildikleri yerlerde meyve yetiştiriciliği konusundaki geleneklerini devam ettirmişler ve kendileri için önem arz eden bu meyvelerin adlarını yerleşme birimlerine koymuşlardır.

4. Kendilerinden önce bölgede yaşamış yerli halkın meydana getirdiği meyve bahçeleri ile dolu ancak yerleşim açısından harap yani "ören / viran" olmuş iskân birimleri çevresindeki bu meyve ağaçlarına göre yeni Türkçe adlar vermişlerdir.

5. Türkler günlük hayatlarında, geleneklerinde yer tutan veya mazilerinde iz bırakmış meyvelerin adlarını köylerinin isimlerinde yaşatmayı uygun bulmuşlardır.

6. Türkistan'dan boylar - aşiretler - cemaat ve topluluklar hâlinde çeşitli zamanlarda göç ederek Anadolu'nun yolunu tutan göçebe, yarı - göçebe veya yerleşik kültüre mensup teşekküllerden bazıları Kastamonu havalisini yurt tuttuklarında, mensubu buldukları bu boy veya aşiretlerin isimlerini, kurdukları köylere, kasabalara vermişlerdir. Araştırmacılar için ortaya çıkış hikâyesi merak konusu olan bu adların, kendilerini taşıyan Türkmen toplulukları tarafından, ne manaya geldiği de unutulmuş görünmektedir. Yani "Elmalu" adlı bir köyde yaşayan Türk halkının aradan geçen uzun yıllar zarfında bu adın aslında eski aşiret veya cemaatlerinin isminden başka bir şey olmadığını bilmeleri pek mümkün olmamakta ve muhayyilelerinde bu adla ilgili çeşitli hikâye ve

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic*

Volume 3/5 Fall 2008

menkıbeler de uydurabilmektedirler. Ya da elma yetiştiriciliği ile hiç ilgisi bulunmayan böyle bir köy halkı, bu meyve ile köyün tarihi arasında kendi hayal âleminde bir bağ kurabilmeyi başarmaktadır. Bu da Türk milletinin parlak zekâsının bir ürünü olmalıdır. Bu aşiret veya cemaat adları içinde belki de yüzyıllar öncesinden oluşmuş meyve ile ilgili topluluk adları bu şekilde Kastamonu'da yeniden hayat alanı bulmuştur.

Bu ve bu gibi nedenlerle konulan meyve ile ilgili yer adlarından, 15. yüzyıl Kastamonu'sunda ve kazalarında ilk rastlananlar şunlardır: "Elma" (10 adet), "Armut" (10 adet), "Erik" (12 adet), "Ayva" (6 adet), "Koz" (18 adet), "Badem" (4 adet), "Ahlat" (4 adet), "Kiraz" (3 adet), "Aluç" (3 adet), "Kiren/Kızılıçık" (3 adet), "Çördük" (1 adet), "Kestane" (2 adet), "Pelit" (13 adet), "Zeytin" (1-2 adet), "İncir" (1 adet) dir. Bir de "Üzüm" le ilgili yani bağcılık terimleri olarak yer adlarına (5-6 adet) tesadüf edilmektedir. Bu şekilde 15. yüzyıl ve 16. yüzyıl başlarında Kastamonu ve kazalarında 100'e yakın yer adı, ismini meyvelerden almıştır. Bunlar içinde ilk sırayı koz, pelit, erik, elma ve armut almaktadır. Bunların diğerlerine nispeti % 63 civarındadır. Bu da on beş - on altı meyve adı içinde beş meyve isminin ön plana çıktığını göstermektedir.

13-15. yüzyıllarda Kastamonu ve çevresindeki meyve ile ilgili bu yer adları aşağıda listelenmiştir. Burada köylerin hangi kazalara bağlı oldukları ve 19. yüzyıl ile bu günkü durumları da gösterilmeye çalışılmıştır. 15. yüzyıl sonları ve 16. yüzyıl başları kayıtlarına göre Kastamonu Sancağı şu idarî birimlerden oluşmakta idi: Kastamonu merkez - Taşköprü - Boyabat - Durağan - Sinop - Ayandon - Hoşalay - Daday, Küre, Göl, Araç kazaları ve Devrekani nahiyesi.¹⁴ Ayandon, bugünkü Sinop'un Türkeli kazasının 15-16. yüzyıllardaki adıdır. Hoşalay ise bugün Kastamonu'ya bağlı Doğanıyurt ilçesi civarındadır.

Elma ile ilgili adlar

Türklerin isim verdiği belki de en eski meyvelerden biri elmadır. Kaşgarlı Mahmud'un naklettiğine göre 11.

¹⁴ BOA. TD. 23 M.; BOA. TD. 438; BOA. TD. 456.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 3/5 Fall 2008*

yüzyıl Türk dünyasında elma, Oğuzlarda “alma” ve diğer bazı Türk boylarında “almıla” şeklinde telâffuz edilmektedir. Yine Kaşgarlı Mahmud, Türk ülkelerinde yetiştirilen tatlı ve ekşi elmadan da bahsetmiştir.¹⁵ Elma, Türklerde çok eski zamanlardan beri kullanılmış olmalı ki, atasözlerine girmiştir. “Atası açığ almıla yese, oğlunuñ dişi kamar.” atasözünde, babanın işlediği cinayet yüzünden, sonra oğlunun yakalandığı zaman söylenirmiş. Eski Türklerde Almıla, şahıs adı olarak bilhassa kızlara verilen adlardandı. Kazakistan’ın bir dönem başkenti olan Alma-ata (Almatı) şehrinin adı da elma ile ilgilidir.

Elma-bükü köyü (Devrekani): Hane: 12, mücerred: 3.¹⁶

Elma-çukuru Köyü (Ayandon): 1487’de Devrekani’ye bağlı, ancak Sahil Ginolu’da gösterilmiştir. 1520’lerde, hane: 27, mücerred: 3. 1928’de ve bugün Abana’ya bağlı köylerdendir.¹⁷

Elma-deresi köyü (Devrekani): 1487’de Devrekani’ye bağlı idi. 1520’lerde hane: 54, mücerred: 6, Küre madeninde çalışanlar: 57. 1928 köy listesinde Küre’ye bağlı Kayaelması isimli bir köye rastlanmaktadır. Ancak bu köyle ilgisinin olma ihtimali düşüktür. Zaten bugün İnebolu’ya bağlıdır.¹⁸

Elma-yakası köyü (Kastamonu): 1487’de 33 hane ve 6 mücerred; 1520’lerde hane: 40, mücerred: 4. 1928 köy listesinde geçmekte ve bu gün de aynı adla varlığını sürdürmektedir.¹⁹

Elmacuk köyü (Daday): Küçük bir köy olduğu görülmektedir. hane: 4. 1928’de aynı isimle mevcuttu.

¹⁵ Kaşgarlı Mahmud, Kaşgarlı Mahmud, *Divân-ı Lugat’it-Türk*, Türk Dil Kurumu Yayınları, 3. baskı, Ankara 1992, C. I, s. 130, 138, 366, 455; C. II, s. 311.; C. III, s. 381.

¹⁶ BOA. TD. 438, s. 621.

¹⁷ BOA. TD. 23M., s. 197; BOA. TD. 438, s. 633, 641; *Köylerimiz*, İç İşleri Bakanlığı, 1928, s. 788.

¹⁸ BOA. TD. 23M, s. 157, 173; BOA. TD. 438, s. 629, 631, 634; *Köylerimiz*, İç İşleri Bakanlığı, 1928, s. 788.

¹⁹ BOA. TD. 23M, s. 86, 108; BOA. TD. 438, s. 596; *Köylerimiz*, İç İşleri Bakanlığı, 1928, s. 780.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic*

Volume 3/5 Fall 2008

Bugünkü Elmayazı muhtarlığı bu yer adının devamı olmalıdır.²⁰

Elmacuk-bükü köyü (Boyabat): 15. yüzyılda Boyabat kazası Boyovası olarak geçmektedir. Bu kazaya bağlı köyün nüfusu, hane: 23, mücerred: 5, caba: 6.²¹

Elmalu Köyü (Küre): Bir kayıтта Tatlı ve diğer bir kayıтта Dede-manastır köyleri ile birlikte gösterilmiştir. Hane: 60, mücerred: 11. 1928’de ve bugün Elmalıtekte ismiyle bilinmektedir. Ancak bugün Devrekani’nin köyüdür.²²

Kızılca-elma Divânı (Sinop): Sinop vakıflarında adı geçmektedir. Bugün Erfelek ilçesine bağlıdır.²³

Kızılca-elma Köyü (Ayandon): Küre vakıf kayıtlarında geçmektedir, ancak Ayandon kazasına bağlı olduğu tahmin edilmektedir. Hane: 3, mücerred: 1. 1928’de Abana nahiyesine bağlıdır. Bugün Bozkurt ilçesindedir.²⁴

Kızılca-elma Köyü (Taşköprü): 1487’de Taşköprü’nün Todurga nahiyesine bağlı olarak görünmektedir. hane: 13, mücerred: 8.²⁵

Armut ile ilgili adlar

Türklerde eskiden beri bilinen ve yenlen meyvelerendir. Kaşgarlı Mahmud, armut ağacından ve armut ağaçlarının meyve verdiğinden bahsetmekte, armudun bir parçasına Barsgan dilinde “katut” dendiğini nakletmektedir.²⁶ 13-15. yüzyıllarda Kastamonu havalisinde armut yetiştirildiği, gelir getirici olarak kabul edildiğinden hayır işleri için bağışlandığı ve telâffuz olarak ise çoğu zaman “emrud” şeklinde söylendiği tespit edilmektedir. Bu, esasında sadece Kastamonu’ya mahsus bir söyleyiş olmayıp Türk dünyasından getirilmiş

²⁰ BOA. TD. 438, s. 649; *Köylerimiz*, İç İşleri Bakanlığı, 1928, s. 797.

²¹ BOA. TD. 438, s. 664.

²² BOA. TD. 438, s. 630, 633, 634; *Köylerimiz*, İç İşleri Bakanlığı, 1928, s. 801.

²³ BOA. TD. 438, s. 693.

²⁴ BOA. TD. 438, s. 634; *Köylerimiz*, İç İşleri Bakanlığı, 1928, s. 788.

²⁵ BOA. TD. 23M, s. 652.

²⁶ Kaşgarlı Mahmud, *Divân-ı Lugatî’t-Türk*, Türk Dil Kurumu Yayınları, 3. baskı, Ankara 1992, C. I, s. 95, 312; C. II, s. 284.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 3/5 Fall 2008*

görünmektedir. Bu şekilde söyleniş yer adlarına da yansımıştır.

Armudca köyü (Sinop): Hane: 7, mücerred: 1.²⁷

Armudluca köyü (Sinop): Yukarıdaki köy ile aynı olmalıdır. Hane: 5, mücerred: 2.²⁸

Armudluca köyü (Ayandon): Sulu - sekü köyü ile birlikte gösterilmiştir. Hane: 5, Mücerred: 2. 1896 yılında Ayancık'a bağlı Armutlu-yazı köyünün adı, bu ismin zamanla değişime uğramış şekli gibi durmaktadır. Bugün de aynı isimle Ayancık'a bağlıdır.²⁹

Boz-armud köyü (Daday): Çiğlene köyü ile birlikte verilmiştir. Hane: 3, mücerred: 1.³⁰

Boz-armud köyü (Taşköprü): 1487'de 12 hane ve 2 mücerred nüfusu bulunmakta idi. Sonraki tahrirde görülememiştir. Bugün Taşköprü'nün 28 km. kuzeyinde Bozarmut ve 24-25 km. güneyinde yine Bozarmut olmak üzere iki ayrı yer adı vardır. Bunlardan biri bu köy olmalıdır. Diğer ise 15. yüzyılda Taşköprü'ye bağlı Bozca-armud köyü ile ilgili olabilir. Bugün yine Armutlu isimli bir köy de Taşköprü'ye bağlıdır.³¹

Bozca-armud köyü (Araç): Hane: 18, mücerred: 14. 1928'de ve günümüzde mevcut olan Bozarmut-imam köyü, bu köyün devamıdır. Bugün Bozarmut olarak İhsangazi ilçesine bağlıdır.³²

Bozca-armud köyü (Boyabat): Hane: 20, mücerred: 7. 1896'da Boz-armud olarak geçmektedir.³³

Bozca-armud köyü (Kastamonu): 1487 yılında Virancık köyü ile birlikte gösterilmiştir. Bu iki köyün nüfusu, hane: 14, mücerred: 8 olarak verilmiştir. 1520'lerde ise hane: 16'dır.³⁴

²⁷ BOA. TD. 438, s. 684.

²⁸ BOA. TD. 438, s. 686.

²⁹ BOA. TD. 438, s. 641; *Kastamonu Vilâyet Sâlnâmesi*, 1896, s. 393.

³⁰ BOA. TD. 438, s. 655, 662.

³¹ BOA. TD. 23M, s. 678-679.

³² BOA. TD. 438, s. 611; *Köylerimiz*, İç İşleri Bakanlığı, 1928, s. 786.

³³ BOA. TD. 438, s. 667; *Kastamonu Vilâyet Sâlnâmesi*, 1896, s. 390.

³⁴ BOA. TD. 23M, s. 73-74; BOA. TD. 438, s. 594.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 3/5 Fall 2008*

Bozca-armud / emrud köyü (Devrekani): 1487'de mevcuttu. 1520'lerde, hane: 42, mücerred: 7, Küre madeninde çalışanlar: 6. Bu köyde, bir de zaviye bulunmakta idi. Bu köyün adı bir kayıтта Bozca-emrud olarak da geçmektedir. Bugün Bozarmut şeklinde Devrekani'ye bağlıdır.³⁵

Bozca-emrud köyü (Taşköprü): 1487'de 25 hane ve 10 mücerred, 1520'lerde ise 32 hane ve 61 mücerred nüfusa sahipti. Köyde 16. yüzyıl başlarında bekâr nüfusun arttığı dikkat çekiyor. Muhtemelen burası, Küre madeninde çalışanların toplandığı bir yer olmalıdır.³⁶

Kastamonu'da rastlanan armutla ilgili bu yer adlarından bazılarının, Türk aşiret ve cemaatleri ile ilgili olduğu tahmin edilmektedir. Anadolu'da Armutlu (Emrudlu) aşireti ve cemaatine Karaman, Konya, Aksaray, Kütahya, Edirne ve diğer bazı vilâyetlerde rastlanmıştır. Armutlu cemaati, Bozulus aşiretinden, Türkmen Yörükânı taifesindendi.³⁷ Kuzeybatı Anadolu'da, yemiş olarak bilinen armudun bazı yer adlarında emrud olarak telâffuz edildiği ve köy adı olarak bu şekilde kayıtlara geçtiği görülmektedir. Ayrıca Boz-armut, Bozca-armut adlarında olduğu gibi armudun rengini belirten renk sıfatı da kelimenin başına eklenmiştir. *1946 Meskûn Yerler Kılavuzu*'nda bütün Anadolu'da bulunan 15 adet Boz-armut yer adından 10 tanesi Kastamonu çevresinde; 4 adet Bozca-armut yer adı ise Bozüyük (Bilecik), Çerkeş (Çankırı), Göynük (Bolu) ve Niksar (Tokat)'a bağlı bulunmaktadır.³⁸ Buna göre Boz / Bozca-armut bir meyveyi tarif etmekle birlikte, umumiyetle kuzeybatı Anadolu'ya gelip yurt tutmuş bir Yörük topluluğunu da ifade ediyor görünmektedir.

Kastamonu'ya yakın bölgelerden Safranbolu'da Bozca-armud / emrud ve Bolu'da Boz-armud köyleri de

³⁵ BOA. TD. 23M, s. 171; BOA. TD. 438, s. 630, 631, 635, 636.

³⁶ BOA. TD. 23M, s. 650; BOA. TD. 438, s. 619.

³⁷ Cevdet Türkay, *Başbakanlık Arşivi Belgelerine Göre Osmanlı İmparatorluğunda Oymak, Aşiret ve Cemaatler*, Tercüman Yayınları, İstanbul 1979, s. 50, 206, 353.

³⁸ *Türkiye'de Meskûn Yerler Kılavuzu*, İç İşleri Bakanlığı Yayınları, Ankara 1946, s. 172-173.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic*

Volume 3/5 Fall 2008

bu meyve ile ilgili yer adları olarak karşımıza çıkmaktadır.³⁹

Erik ile ilgili adlar

11. yüzyılda Kaşgarlı Mahmud'un ifadesine göre erik yarmasına, yani eriğin çizilerek kurutulmasına "erük kakı" adı veriliyordu. Esasen bütün bu şekilde kurutulmuş meyvelere verilen bir isimdi.⁴⁰ Eskiden üzümünden sonra en fazla yetiştirilen meyvelerden biri de erikti. 11. yüzyılda erik adı ile üç ayrı meyve tarif edilmekte idi. Bunlardan "tülüg erük" şeftaliyi, "sarığ erük" kayısıyı ve "kara erük" ise bugünkü manada bildiğimiz erik meyvesini ifade etmekte idi. Bu meyvelerin yetiştirildiği bahçeye "erüklük" adı veriliyordu. Erik, taze olarak tüketildiği gibi, kurutulmak suretiyle "erük kakı" adı ile sonraya da saklanırdı. 11. yüzyıl Türk dünyasının bu geleneği, Türkistan'dan Anadolu'ya ve dolayısıyla Kastamonu'ya da taşınmıştır. Kastamonu'da "ala erik", "pazar eriği", "palam eriği", "kara erik", "can eriği", "üryani eriği", "mürdüme eriği", "köpek eriği" vb. adlarla bilinen ve yaygın olarak yetiştirilen erik meyvesi, taze olarak ve kurutulmak suretiyle bol miktarda tüketilmektedir. Bu kurutulan erikler "hoşaf" adı ile de anılmaktadır. Aynı zamanda, erikten "pestil", "perverde" ve "ekşi" adı verilen marmelat yapılmaktadır. Kastamonu'da erik kelimesi umumiyetle "erük / örük" biçiminde telâffuz edilmektedir ki, bu söyleniş eski Türkçe okunuş ve yazılışının bölgedeki bir devamından ibarettir.

Erik, 15. yüzyıl kayıtlarına göre Kastamonu'da en fazla tespit edilebilen yer adlarındandır.

Erük köyü (Küre): Diğer adı Ahlatcuk adı ile kayıtlıdır, hane: 4. Başka bir kayıta Erük köyü, Bağluca köyü ile birlikte gösterilmiştir, hane: 5, mücerred: 2, Küre madeninde çalışanlar: 10. Diğer bir yerde ise Erük köyü

³⁹ BOA. TD. 438, s. 422, 460, 461.

⁴⁰ Kaşgarlı Mahmud, Kaşgarlı Mahmud, *Divân-ı Lugat't-Türk*, Türk Dil Kurumu Yayınları, 3. baskı, Ankara 1992, C. I, s. 69, 152, 318; C. II, s. 282.

müstakil olarak gösterilmiştir, hane: 4.⁴¹ Bu üç ayrı kayıta geçen köylerin birbirinden ayrı köyler oldukları anlaşılmaktadır, ancak kesin bir şey söylemek zordur.

Erük köyü (Devrekani): 1520'lerde hane: 14.⁴²

Erük-beli köyü (Daday): Burada geçen "bel" kelimesi, coğrafi bir tanımlama olarak "sırt" manasına kullanılmıştır. Erik ağaçlarının yoğun olarak bulunduğu sırt bir mevkide kurulan köyün adıdır. Kastamonu havalisinde köyler ağaçların, meyvelerin belirleyiciliğine göre adlandırılırken diğer taraftan coğrafi konum itibarıyla iskânın gerçekleştiği mevkiin durumu hakkında da bilgi verilmektedir. "Bel" kelimesi 15. yüzyılda "bil" olarak yazılıp söylenmektedir. 1520'lerde hane: 82, mücerred: 21.⁴³

Erük-çukuru köyü (Tosya): 15. yüzyılda Tosya, Çankırı'ya bağlı idi, ancak Kastamonu'ya yakınlığı ve bugün Kastamonu'ya bağlı olması hasebiyle bir örnek olması için buraya alınmıştır. Erik-beli yer adında olduğu gibi, erik ağaçlarının yoğunlukta olması bu yer adının verilmesinde belirleyici olmuştur. Diğer taraftan coğrafi tanımlama ile tepeler veya yükseltiler arasında kalan kuytu bir yere iskân olunan Türkmen veya Yörük topluluğu arazinin durumuna, üzerindeki ağaçların belirleyiciliğine göre köyüne ad koymuştur. 1520'lerde bu köyün hane nüfusu belirtilmemiştir.⁴⁴

Erük-i Bahaüddin köyü (Devrekani): 1487'den önce mevcut olduğu bilinmektedir. 1520'lerde hane: 25, mücerred: 6. Başka bir kayıta ise yine Devrekani'ye bağlı olarak görülen Bahaüddin köyünün de yukarıdaki köyle bir ilgisi olabilir. Bunun yanında Küre kayıtlarında da Erük-i Bahaüddin ve Erik-i Bahadır adlı iki ayrı köy kaydedilmiştir.⁴⁵ Bunların hane nüfusları gösterilmemiştir. Muhtemelen Devrekani kayıtlarında geçen köyle bu ikisi aynı olmalıdır. Esasında Bahaüddin Eriği manasına gelen bu köyün adı, Erik cemaati ile ilgili

⁴¹ BOA. TD. 438, s. 631, 634, 636.

⁴² BOA. TD. 438, s. 622.

⁴³ BOA. TD. 438, s. 651, 657, 658, 662.

⁴⁴ BOA. TD. 438, s. 735.

⁴⁵ BOA. TD. 23M., s. 166, 173, 174; BOA. TD. 438, s. 622, 623, 632, 633.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic*

Volume 3/5 Fall 2008

görünmektedir. Buna göre başında Bahaüddin adlı bir beyleri bulunan Erik veya Erüklü adlı bir cemaatin yörede kurmuş olduğu köyü göstermektedir.

Erüklü köyü (Boyabat): 1520'li yıllarda Uzun-çay köyü ile birlikte kaydedilmiştir. Bu iki köyün nüfusu; hane: 36, mücerred: 14 olarak gösterilmiştir. 1896 yılında Taşköprü'nün Gökçeagaç nahiyesine bağlıdır. 1928'de Erik olarak geçen Erikli köyünün, 15. yüzyılda Boyabat'a bağlı olduğu anlaşılmaktadır.⁴⁶

Erüklü köyü (Sinop): Yazılışları kaydın birinde Erikli, birinde Erüklü ve diğerinde de Erikli şeklinde farklı farklı verilmiştir ancak bu üç ayrı kayıt tek bir köyü göstermektedir. Türkçe yer adlarının yazılışında ortak bir standarda çoğu zaman uyulamamış, kâtiplerin yorumuna göre aynı yer adları değişik şekillerde kaydedilmiştir. 1520'lerde bu köy; hane: 89, mücerred: 25 nüfusa sahipti. 1896 yılında Erikli olarak geçmektedir. Bugün Ayancık'a bağlı Erikli, bu köy olmalıdır.⁴⁷

Güz-erüğü köyü (Devrekani): Aynı isimde iki ayrı Güz-erüğü köyü bulunmaktadır. Bunlardan biri Devrekani, diğeri Küre kayıtlarında geçmektedir. Bu köyün 1487 yılından önce var olduğu bilinmektedir. 1520'lerde nüfusu, hane: 56, mücerred: 14, Küre madeninde çalışanlar: 8.⁴⁸

Güz-erüğü köyü (Küre): Hane: 31, mücerred: 6, Küre madeninde çalışanlar: 32.⁴⁹

Çavuş-erüğü köyü (Küre): Bu köyün adı da bir cemaat ile ilgili görünüyor. Çavuş adlı veya lâkaplı bir şahsın liderliğinde yörede iskân olunduğu anlaşılmaktadır. Hane nüfusları gösterilmemiştir.⁵⁰

⁴⁶ BOA. TD. 438, s. 665; *Kastamonu Vilâyet Sâlnâmesi*, 1896, s. 298; *Köylerimiz*, İç İşleri Bakanlığı, 1928, s. 795.

⁴⁷ BOA. TD. 438, s. 682, 686; *Kastamonu Vilâyet Sâlnâmesi*, 1896, s. 385.

⁴⁸ BOA. TD. 23M, s. 164, 172, 198; BOA. TD. 438, s. 622, 624, 636.

⁴⁹ BOA. TD. 438, s. 628, 630.

⁵⁰ BOA. TD. 438, s. 631.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 3/5 Fall 2008*

Çiğil-erüğü köyü (Devrekani): 1487 yılında Devrekani'ye bağlı görünmektedir. 1520'lerde nüfusu, hane: 49, mücerred: 13, Küre madeninde çalışanlar: 2.⁵¹

Çiğil-erüğü köyü (Küre): Devrekani'de geçen Çiğil-erüğü köyü adının aynısı Küre tahririnde ve evkâf kaydında da geçmektedir. Bu köy de farklı olmalıdır. 1520'lerde Çiğil-erüğü köyünün nüfusu; hane: 6, mücerred: 8, Küre madeninde çalışanlar Hane: 66. 1928'de yine Küre'ye bağlı görünmektedir. Bugün yeni ilçelerden biri olan Seydiler'e bağlıdır.⁵² Bu yer adı aynı zamanda, bir Türk boyu olan Çiğillerin de adını temsil etmesi dolayısıyla önemlidir.

Anadolu ve Rumeli'de birçok yerde, Yörükân taifesinden olarak Erik, Erüklü, Erüklüler cemaatlerine rastlanmaktadır.⁵³ Kuzeybatı Anadolu'da, 16. yüzyılda Sinop dolaylarında konargöçer Eriklü cemaatinin varlığı, bu havaliye adı geçen cemaatin geldiğine delil teşkil etmektedir. 16. yüzyıl sonlarında Taşköprü'de dolaşan Erüklü cemaati de aynı gerçeği ortaya koymaktadır.⁵⁴ Bugün Taşköprü'ye bağlı Erik köyünün 16. yüzyıl sonlarında kurulduğu tahmin edilebilir. Yer adları da bu delili desteklemektedir. 1946 *Meskûn Yerler Kılavuzu* incelendiğinde "erik"le ilgili yer adlarının Anadolu'daki dağılımında ilginç bir görüntü ortaya çıkmaktadır. Bununla ilgili yer adlarının Anadolu'nun daha çok kuzeyinde ve batısında öbeklendiği görülmektedir. Konya, Antep ve Hatay'daki birer yer adı sayılmazsa, diğerlerinin Edirne, Kırklareli, Tekirdağ, Balıkesir, Bursa, Kocaeli, Bilecik, Eskişehir, Kastamonu, Sinop, Samsun, Ordu, Tokat, Giresun, Trabzon, Gümüşhane, Rize, Şavşat hattı üzerine serpildiği dikkati çekmektedir. Batı Anadolu'da ise Tavşanlı ve Domaniç (Kütahya) ile Ödemiş'te (İzmir) birer yer adı bulunmaktadır.⁵⁵ Görüldüğü gibi kuzey

⁵¹ BOA. TD. 23M., s. 147, 167, 188, BOA. TD. 438, s. 621, 622.

⁵² BOA. TD. 438, s. 630, 631, 632, 635; *Köylerimiz*, İç İşleri Bakanlığı, 1928, s. 802.

⁵³ Cevdet Türkay, *Başbakanlık Arşivi Belgelerine Göre Osmanlı İmparatorluğunda Oymak, Aşiret ve Cemaatler*, Tercüman Yayınları, İstanbul 1979, s. 354.

⁵⁴ Zeynep Korkmaz, *Bartın ve Yöresi Ağızları*, Türk Dil Kurumu Yayınları, 2. baskı, Ankara 1994, s. 60.

⁵⁵ *Türkiye'de Meskûn Yerler Kılavuzu*, İç İşleri Bakanlığı Yayınları, Ankara 1946, s. 367.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic*

Volume 3/5 Fall 2008

Anadolu'da baştan başa bütün vilâyetlerde Erik, Erikli yer adları dağılmışken neredeyse güney Anadolu'da hiç rastlanmamıştır. İster erik ağacıyla ister cemaatlerle ilgili olsun, bu ad Anadolu'nun kuzeyinde ayrı bir öneme sahip görünmektedir.

Koz (ceviz) ile ilgili adlar

Türklerin elma ve armut gibi üretimine önem verdiklerini gördüğümüz bir diğer meyve ise cevizdir. 11. yüzyılda bu meyvenin ne kadar yaygın olduğunu, Kaşgarlı Mahmud'un ifadelerinden çıkarabilmekteyiz. O zamanlarda ceviz "yagak" olarak bilinmekte ve bu meyvenin yetiştiği yere ise "yagaklık" adı verilmekteydi. Ceviz, sadece meyvesinden dolayı değil, ağacının türlü şekillerde değerlendirilmesinden dolayı da kıymetli idi. "Dilenciye bin ceviz borcumdur, buna ilaveten dayanması için bir de dayak veririm." şeklinde ifade edilebilecek bu atasözünü Kaşgarlı Mahmud eserine almış ve cevizin Türk sosyal hayatındaki yerini göstermiştir.⁵⁶

13-15. yüzyıllar Kastamonu'sunda ceviz ile ilgili yer adlarına hiç rastlanmaz. Bugün Araç'a bağlı Cevizlik ve Durağan'a bağlı Cevizlibağ köylerinin adları sonradan verilmiştir. Eski Türkçede cevizin yerine kullanılan "koz"⁵⁷ ile ilgili Kastamonu'da pek çok yer adı bulunmaktadır. Esasen ceviz, Arapçadan Farsçaya ve oradan da Türkçeye geçmiştir.⁵⁸ Dolayısıyla bu dillerle pek ilgisi olmayan Türk boyları Kastamonu çevresinde kurdukları köylere ad verirken kendi literatürlerinde olan kelimeleri kullanmışlardır. İşte bu sebeple cevizle ilgili yer adlarında daha çok "koz" kelimesi karşımıza çıkar. Bu da bize yöredeki yerleşmelerin ne kadar eski olduğunu göstermekte ve bu havaliye yerleşen Türk boylarının eski kültür numunelerini başarı ile nasıl muhafaza ettiklerini

⁵⁶ Kaşgarlı Mahmud, Kaşgarlı Mahmud, *Divân-ı Lügati't-Türk*, 3. baskı, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1992, C. I, s. 90, 267, 417; C. III, 8, 29, 51.

⁵⁷ 14. yüzyıldan 19. yüzyıla kadar Anadolu'da yazılmış birçok eserde koz ağacından veya bu kelimenin lügat manasından bahsedilmiştir. Bk. *Tarama Sözlüğü (XIII. Yüzyıldan Beri Türkiye Türkçesiyle Yazılmış Kitaplardan Toplanan Tanıklarıyla)*, 2. baskı, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1996, C. IV, s. 2686-2689.

⁵⁸ Ferit Devellioğlu, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat*, 11. baskı, Aydın Kitabevi Yayınları, Ankara 1993, s. 138, 288.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 3/5 Fall 2008*

izah etmektedir. Kastamonu evkaf kayıtlarında ceviz kelimesinden ziyade, ya “koz ağacı” veya Farsça ceviz manasına “girdgân”⁵⁹ kelimesi kullanılmıştır. Kayıtlarda bu şekilde Farsçaya yer verilmesi yukarıdaki tezi çürütmez. Çünkü resmi kayıtlarda 15. yüzyılda bile Farsça’nın izlerini görebilmek mümkün olmaktadır. Bu yüzyıllarda ceviz ağaçları ile dolu bahçeler hayır işlerine vakfedilebilmekte idi. Ceviz meyvesinin Kastamonu’da ne kadar bol miktarda yetiştirildiğini ve pek ucuza satıldığını, 1330’larda Kastamonu’yu ziyaret eden seyyah İbn Batuta’nın kayıtlarından çıkarmaktayız.⁶⁰

Kozlu-dere köyü (Daday): Kastamonu’da bulunan Efendi Medresesi’nin vakıfları arasında adı geçmektedir. Hane: 26, mücerred: 7.⁶¹

Kozlu-köy köyü (Küre): Hane: 11. 1928’de Koz ve Kozköy olarak iki ayrı köye rastlanmaktadır. Bugün Kozköy bu adı yaşatmaktadır.⁶²

Kozlu-sekü köyü (Sinop): 16. yüzyıl başlarında hane: 72, mücerred: 14. 1896 yılında ve hâlen bugün de Ayancık’a bağlı Koz-sekü köyü bununla ilgili olmalıdır. Bir de bugün Çatalzeytin’e bağlı Kozsökö köyü bulunmaktadır.⁶³

Kozlu-viran köyü (Daday): Hane: 2, mücerred: 1. 1928’de Kozluviran olarak geçen köyün daha sonra, Daday kazasından ayrılarak ilçe olmuş bulunan Azdavay’a bağlı Kozluören adı ile bugün devam ettiği belli olmaktadır.⁶⁴

Kozluca köyü (Daday): Hane: 24, mücerred: 11.⁶⁵

⁵⁹ Farsça ceviz manasınadır. Ceviz kelimesi de yine Farsça *geviz* ve Arapça *cevz* kelimesi ile ilgilidir. Farsçada *girdû* kelimesi de ceviz anlamındadır. Arapça *cevz* kelimesinin, *geviz* şeklinde Farsçaya ve “ceviz” biçiminde de Türkçeye geçtiği anlaşılmaktadır. Devellioğlu, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, 11. baskı, Aydın Kitabevi Yayınları, Ankara 1993, s. 138, 288, 291.

⁶⁰ *İbn Batûta Seyâhatnâmesi’nden Seçmeler*, haz. İ. Parmaksızoğlu, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1999, s. 53.

⁶¹ BOA. TD. 438, s. 658.

⁶² BOA. TD. 438, s. 631; *Köylerimiz*, İç İşleri Bakanlığı, 1928, s. 802.

⁶³ BOA. TD. 438, s. 681, 682, 683, 686, 687, 689; *Kastamonu Vilâyet Sâlnâmesi*, 1896, s. 392.

⁶⁴ BOA. TD. 438, s. 653, 659.

⁶⁵ BOA. TD. 438, s. 654, 657.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic*

Volume 3/5 Fall 2008

Kozluca köyü (Taşköprü): 1487'de 10 hane, 7 mücerred, 2 şerik, 16. yüzyıl ilk çeyreğinde 15 hane, 3 mücerred nüfusu vardı.⁶⁶

Kozluca köyü (Boyabat): Hane: 4, mücerred: 1. 1896 *Kastamonu Sâlnâmesi*'ne göre bu köy, Durağan kazasına bağlı görünmektedir. Bu yılda yine Boyabat'a bağlı bir Koz-kula köyü de vardır.⁶⁷

Kozluca yeri (Boyabat): Boyabat vakıflarında geçen bir kayıta, Kutluca-viran (?) köyünde Hattâb isimli şahsa ait bir arazinin aynı zamanda Kozluca olarak bilindiği yazılmıştır.⁶⁸

Kozluca-depe köyü (Daday): Hane nüfusu gösterilmemiştir.⁶⁹

İman Kozcuğazı köyü (Sinop): Hane: 5, mücerred: 3. Bugün Ayancık'a bağlı Kozcuğaz köyü bununla ilgili olabilir.⁷⁰

Kozcuğaz köyü (Kastamonu): 1487'de mevcuttu. Hane: 36, mücerred: 7. 1520'lerde hane: 39, mücerred: 11.⁷¹

Kozcuğaz köyü (Sinop): Hane: 14, mücerred: 7.⁷² Başka bir kayıta ise Kozcuğaz, Kir-Mihal köyü ile birlikte gösterilmiştir. Hane: 8, mücerred: 2. 1896'da ve bugün de mevcuttur. Ayrıca Gerze kazasına bağlı Kozlu-viran köyü de 19. yüzyılda "koz"la ilgili olarak geçen köyler arasındadır.⁷³

Kozcuğaz Köyü (Daday): Hane: 18, mücerred: 5. 1928'de de mevcuttu.⁷⁴

⁶⁶ BOA. TD. 23M, s. 661; BOA. TD. 438, s. 619.

⁶⁷ BOA. TD. 438, s. 666; *Kastamonu Vilâyet Sâlnâmesi*, 1896, s. 388, 391.

⁶⁸ BOA. TD. 438, s. 672.

⁶⁹ BOA. TD. 438, s. 651; Köylerimiz, İç İşleri Bakanlığı, 1928, s. 798.

⁷⁰ BOA. TD. 438, s. 682.

⁷¹ BOA. TD. 23M, s. 44; BOA. TD. 438, s. 594.

⁷² BOA. TD. 438, s. 682, 685, 688, 692.

⁷³ BOA. TD. 438, s. 685; *Kastamonu Vilâyet Sâlnâmesi*, 1896, s. 385, 386.

⁷⁴ BOA. TD. 438, s. 652, 655, 661; *Köylerimiz*, İç İşleri Bakanlığı, 1928, s. 797.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic*

Volume 3/5 Fall 2008

Kozcuz Köyü (Küre): Küre evkaf kayıtlarında adı geçmektedir. Ancak kesin olarak Küre'ye bağlı bir köy olduğu açıklanmamış, hane nüfusu da gösterilmemiştir. Esasında bu köyün adı da Kozcuğaz olmalıdır, yine yazım hatasından veya kısaltma kaygısından dolayı bu şekilde yazılmış gibi görünmektedir. 1928'de İnebolu'ya bağlı Kozluk ve Abana nahiyesine bağlı Kozcuğaz köyleri de bu yer adı ile ilgili olarak dikkati çekmektedir.⁷⁵

Koz-karım (?) köyü (Sinop): Hane: 3. Sinop'un Karım (?) isimli köyü ile ilgisi muhtemeldir.⁷⁶

Koz-köprüsü köyü (Sinop): Hane: 2, mücerred: 2.⁷⁷

Koz-viran köyü (Taşköprü): 1487'de 43 hane ve 13 mücerred, 1520'lerde 45 hane, 15 mücerred nüfusa sahipti.⁷⁸

Bel-koz köyü (Daday): 15. yüzyılda hane nüfusu gösterilmemiştir. Bugün Beykoz olarak geçmektedir. Türkçe bir yer adı başka bir yer adı ile değiştirilmiştir.⁷⁹

Ahlat ile ilgili adlar

Yabanî armut cinsinden olarak genellikle kırlarda yetişmektedir. Aşlamak suretiyle ahlat ağaçları, armut cinsine dönüştürülmektedir. Kastamonu'da hâlen yaygın olarak yetişen bir meyvedir.

Ahlatcuk köyü (Kastamonu): 16. yüzyıl başlarında hane: 7, mücerred: 1. Bu köy Kastamonu'da Hacı Murad Zaviyesi vakıfları arasındadır. 1928'de ve günümüzde de mevcuttur.⁸⁰

Ahlatcuk köyü (Küre): Bu köyün diğer adı Erük adı ile verilmiştir. Kayıтта geçen hane sayısının hangi köye ait olduğu belli değildir. Hane: 4. 1928'de aynı isimle geçer.⁸¹

⁷⁵ BOA. TD. 438, s. 637; *Köylerimiz*, İç İşleri Bakanlığı, 1928, s. 788.

⁷⁶ BOA. TD. 438, s. 691.

⁷⁷ BOA. TD. 438, s. 693.

⁷⁸ BOA. TD. 23M, s. 655, 710, 712/9; BOA. TD. 438, s. 620.

⁷⁹ BOA. TD. 438, s. 655.

⁸⁰ BOA. TD. 438, s. 603; *Köylerimiz*, İç İşleri Bakanlığı, 1928, s. 780.

⁸¹ BOA. TD. 438, s. 634.; *Köylerimiz*, İç İşleri Bakanlığı, 1928, s. 801.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 3/5 Fall 2008*

Ahlatcuk köyü (Küre): Küre madenine hizmet ettikleri kaydedilmiştir. Hane: 9.⁸²

Ahlatcuk köyü (Devrekani): 1487 yılında var olduğu bilinmektedir. 1520'lerde, hane: 23, mücerred: 3, Küre Madeninde çalışanlar: 12. Diğer bir kayıta ise Erücek köyü ile birlikte gösterilmiştir. Hane: 16, mücerred: 1. Bugün yine Devrekani'ye bağlıdır.⁸³

Ayva ile ilgili adlar

Selçuklular döneminde Türklerden bazı boyların ayvayı "avya" biçiminde telâffuz etmekte oldukları anlaşılmaktadır. Ayva da eskiden beri Türkler tarafından bilinen ve yetiştirilen meyvelerdendir. *Divân-ı Lugatî't-Türk'te*, ekşi ayvanın diş kamaştırdığından bahsedilmektedir.⁸⁴

Ayva köyü (Sinop): Yaykıl köyü ile birlikte zikredilmiştir. Bu iki köyün hane nüfusu da birlikte verilmiştir. Hane: 12, mücerred: 5.⁸⁵ Ancak Yaykıl köyü başka kayıtlarda da geçmekte olduğundan bu köyün nüfusu ayrıca hesaplanmalıdır.

Ayvaca köyü (Taşköprü): 1487 yılında 30 hane, 10 mücerred, 1520'lerde 35 hane, 14 mücerred nüfus barındırmakta idi.⁸⁶

Ayvalı-pınar mezarası (Taşköprü): 1487 yılından önce var olduğu tespit edilmektedir. 16. yüzyıl başlarında da vardır. Mezra olduğu için hane ve mücerred nüfusu verilmemiştir. Muhtemelen tarım ve hayvancılık amaçlı arazilerin bulunduğu küçük bir geçici iskân sahası olmalıdır.⁸⁷

Ayvalı-viran köyü (Taşköprü): 1487 yılında mevcut olan bu köyün o dönemde nüfusu 33 hane, 7 mücerred ve 2 şerikten ibaretti. 16. yüzyıl başlarında bu

⁸² BOA. TD. 438, s. 631, 636,638.

⁸³ BOA. TD. 23M., s. 175; BOA. TD. 438, s. 621, 625.

⁸⁴ Kaşgarlı Mahmud, *Divân-ı Lugatî't-Türk*, 3. baskı, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1992, C. I, s. 114; C. II, s. 311.

⁸⁵ BOA. TD. 438, s. 685.

⁸⁶ BOA. TD. 23M, s. 650, 678; BOA. TD. 438, s. 619.

⁸⁷ BOA. TD. 23M, s. 700; BOA. TD. 438, s. 620.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 3/5 Fall 2008*

köyde Dede ve Ahmed adlı kişilerin yaptırdıkları caminin vakıfları bulunmakta idi. 1896 yılında Taşköprü'ye bağlı Aşağı ve Yukarı Ayvalı köyleri, 1928'te geçen Ayvalı köyü ve 1946 yılında mevcut görünen Ayvalı muhtarlığı ile Aşağı Ayvalı köyü, 15. yüzyıldaki bu Ayvalu-viran köyünün adını günümüze taşımışlardır. Ancak "viran" kelimesi zamanla düşmüştür. Günümüzde Taşköprü'ye bağlı Ayvalı köyü muhtarlık olarak mevcudiyetini devam ettirmektedir.⁸⁸

Ayvalu-viran köyü (Devrekani): Hane: 30, mücerred: 9, şerik: 2.⁸⁹

Ayvaluca köyü (Kastamonu): 1487 yılında 28 hane ve 8 mücerred nüfustan oluşmakta idi. Daha sonraki tahrirde rastlanamamıştır. Ancak 1928'deki listede Kastamonu merkez Kuzyaka nahiyesine bağlı Ayvalar köyü bulunmaktadır. Hâlen bu köy mevcuttur.⁹⁰ Bugün İnebolu Ayvaköy ve Durağan Ayvacık köylerinin isimleri sonradan verilmiş görünmektedir.

Badem ile ilgili adlar

Bademce köyü (Taşköprü): 1487'de 3 hane kadardı. 16. yüzyıl ilk çeyreğinde ise, hane: 8, mücerred: 3 olarak verilmiştir. 1896, 1928 ve 1946 kayıtlarında Taşköprü'ye bağlı Badembekdemir adlı bir köy mevcut olup bugün de aynı isimle geçmektedir. Buna ilâveten 1946 yılında Kastamonu'ya bağlı bulunan Kargı kazasına tâbi bir Bademce köyü de dikkati çekmektedir. Taşköprü kazası ile Kargı arasında bazı köyler gidip geldiği için bu köylerin durumu konusunda kesin konuşmak da uygun olmamaktadır.⁹¹

⁸⁸ BOA. TD. 23M, s. 668, 683, 685, 687; BOA. TD. 438, s. 618, 627; Kastamonu Vilâyet Sâlnâmesi, 1896, s. 297; *Köylerimiz*, İç İşleri Bakanlığı, 1928, s. 793; *Türkiye'de Meskûn Yerler Kilavuzu*, İç İşleri Bakanlığı Yayınları, Ankara 1946, s. 78, 106; www.yerelnet.org.tr/iller/koyharfliste.

⁸⁹ BOA. TD. 438, s. 625.

⁹⁰ BOA. TD. 23M, s. 86; *Köylerimiz*, İç İşleri Bakanlığı, 1928, s. 782; www.yerelnet.org.tr/iller/koyharfliste.

⁹¹ BOA. TD. 23M, s. 712/4, 712/9; BOA. TD. 438, s. 618; *Kastamonu Vilâyet Sâlnâmesi*, s. 296, 297; *Köylerimiz*, İç İşleri Bakanlığı, 1928, s. 793; *Türkiye'de Meskûn Yerler Kilavuzu*, İç İşleri Bakanlığı Yayınları, Ankara 1946, s. 111.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 3/5 Fall 2008*

Bademce zaviyesi: Boyabat kazası vakıflarında geçen bir kayıta, Bademce zaviyesi için Boyundurcuk köyünde İbrahim Fakih'in tasarrufundaki bir çiftlik yer vakfedilmiştir.⁹² Bu zaviyenin Taşköprü'nün Bademce köyünde olma ihtimali olduğu gibi, Sinop taraflarında da bulunma ihtimali vardır.

Bademci köyü (Taşköprü): 1487'de 11 hane 1 mücerred nüfusa sahipti. 1896, 1928 ve 1946 yıllarında adı geçen ve bugün de aynı isimle anılan Bademci köyü bu adla ilgili görünmektedir.⁹³

Badem-yakası mevkii (Tosya): 16. yüzyıl başlarında adı geçmektedir.

Çördük ile ilgili adlar

Çördük köyü (Taşköprü): Bir çeşit yabancı armut olan çördük, meyve adı olarak Kastamonu'nun Taşköprü kazasında yaşatılmıştır. 1487'de 8 hane ve 8 mücerred, 16. yüzyılın ilk çeyreğinde ise 16 hane ve 24 mücerred nüfusu vardır. 16. yüzyıl başlarında bu köyde bulunan mücerred nüfusun fazlalığının nereden geldiğini söylemek zordur. Muhtemelen çeltik ekiminde veya Küre madeninde çalışanların varlığına işaret etmektedir. 1946 yılında Taşköprü'ye bağlı Çördük ve Taşköprü Ortaöz muhtarlığına bağlı Çördük köyleri, 15. yüzyılda rastlanılan bu yer adını bugün de yaşatmaktadırlar. 1946 *Meskûn Yerler Kılavuzu*'na göre Taşköprü haricinde, çördükle ilgili yer adlarına sadece, Bursa / M. Kemalpaşa, Çankırı / Çerkeş ve Tokat / Merkez kazalarında rastlanmaktadır. Kayseri / Pınarbaşı ve Samsun / Vezirköprü'de ise Çördüklü şeklinde geçmekte ve bu yer adı bir Yörük veya Türkmen topluluğunu işaret etmektedir. Çerkeş'teki Çördük köy adı da bugün yaşatılmaktadır.⁹⁴

⁹² BOA. TD. 438, s. 672.

⁹³ BOA. TD. 23M, s. 666; *Kastamonu Vilâyet Sâlnâmesi*, 1896, s. 296, 297; *Köylerimiz*, s. 793; *Türkiye'de Meskûn Yerler Kılavuzu*, İç İşleri Bakanlığı Yayınları, Ankara 1946, s. 111.

⁹⁴ BOA. TD. 23M, s. 654; BOA. TD. 438, s. 619; *Kastamonu Vilâyet Sâlnâmesi*, 1896, s. 297; *Köylerimiz*, İç İşleri Bakanlığı, 1928, s. 794; *Türkiye'de Meskûn Yerler Kılavuzu*, İç İşleri Bakanlığı Yayınları, Ankara 1946, s. 276; www.yerelnet.org.tr/iller/koyharfliste.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 3/5 Fall 2008*

Kiraz ile ilgili adlar

Kiraz köyü (Taşköprü): 1487 yılında 34 hane ve 6 mücerred nüfusu vardı. 16. yüzyıl başlarında hane: 29, mücerred: 5. 1896'da da mevcuttu.⁹⁵

Kirezciik mevkii (Taşköprü): 1487'de adı geçmektedir. 1896 kayıtlarına göre Taşköprü'ye bağlı hem Kiraz, hem de Kirazciik köyü mevcuttu. Ancak 1928 köy listelerinde bu köyler görülmemektedir. Bu gün ise Kirazciik muhtarlığı bulunmaktadır. Dolayısıyla bu yerin daha sonra iskâna açıldığı anlaşılmaktadır.⁹⁶

Kirescük köyü (Araç): 15. yüzyıllarda kiraz kelimesi "z" den ziyade "s" harfi ile yazılmakta idi. Araç'ın Kirescük köyünü, bugünkü manada Kirazciik şeklinde okumak gerekir. 16. yüzyıl başında bu köyün hane nüfusu 17, mücerred ise 8 kadardı. Günümüzde Araç'a bağlı (Boyalı bucağı) Kirazlı muhtarlığı bu köyün adı ile ilgili olmalıdır.⁹⁷

Bugün Bozkurt / Kirazsökü (1928'de İnebolu'ya bağlı), Çatalzeytin / Kirazlı, Erfelek / Kirazciik köy adları, bölgede sonradan kurulmuş köyleri gösteren, kiraz meyvesi ile ilgili adlardır.

Kestane ile ilgili adlar

Kesdene köyü (Ayandon): İki ayrı kayıta karşımıza çıkan bu köy, birinci kayıta Girü ve Akçakilise köyleri ile birlikte verilmiştir. Hane: 11, mücerred: 1. İkinci kayıta ise Keşiş köyü ile beraber zikredilmiştir. Hane: 15, mücerred: 4. 1928'de Kastamonu'nun İnebolu kazasına bağlı Abana nahiyesinin bir köyü Kestanesökü olarak geçmektedir. Bugün ise aynı isimle Bozkurt ilçesine bağlıdır.⁹⁸

Kara-kesdene köyü (Ayandon): Hane: 5, mücerred: 2. 1896'da Kastamonu vilâyetine bağlı Ayancık kazasının bir köyünün adı Karakestane idi. Bugün

⁹⁵ BOA. TD. 23M, s. 706; BOA. TD. 438, s. 619.

⁹⁶ BOA. TD. 23M, s. 658; *Kastamonu Vilâyet Sâlnâmesi*, 1896, s. 295, 296; www.yerelnet.org.tr/iller/koyharfliste.

⁹⁷ BOA. TD. 438, s. 615; www.yerelnet.org.tr/iller/koyharfliste; *Köylerimiz*, İç İşleri Bakanlığı, 1928, s. 786, 788.

⁹⁸ BOA. TD. 438, s. 641, 642; *Köylerimiz*, s. 788; www.yerelnet.org.tr/iller/koyharfliste.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 3/5 Fall 2008*

Sinop'un Ayancık ilçesindedir. Yine Ayancık'a bağlı Kestanelik köyü ise sonradan kurulmuş veya bir köyün değiştirilmiş yeni adı olmalıdır.⁹⁹

Üzüm ile ilgili adlar

Türk kültürü içinde meyvecilik içinde üzüm baş yeri işgal etmekte idi. Üzüm asmasına bağ denildiğini Kaşgarlı Mahmud zikretmekte ve bugün kullandığımız bu tabirin ne kadar tarihî bir derinliğinin bulunduğunu ortaya koymaktadır. Eski Türklerde görünüşe göre en fazla kurutulmuş tüketilen meyveler arasında üzüm gelmekte idi.¹⁰⁰ Bazı Türk boyları meselâ Kencekler, üzüm salkımına "büşincek" adını veriyorlardı. Eski Türklerin üzümden şerbetler yaptıkları da bilinmektedir. Nitekim Kaşgarlı Mahmud, üzümden şıra elde edildiğinden (ol üzümü çağırladı), kayısı meyvesinin sıkılarak suyundan şerbet yapıldığından ve buna "uhak" ismi verildiğinden bahsetmektedir. Türkler aynı zamanda üzümde "pekmez" (Oğuzca Pekmes) ve "şurup" da imal etmekte idiler. Bunların tedavi amaçlı kullanıldığı anlaşılmaktadır.

13-15. yüzyıllarda Kastamonu çevresinde doğrudan üzümle ilgili bir yer adı bulunamamıştır. Ancak üzüm meyvesinin bölgede bol miktarda yetiştirildiği anlaşılmaktadır. Kastamonu vakıf kayıtlarında birçok yerde bağlık yerlerin ve asmaların hayır hizmetleri için vakfedildiğinden bahsedilmektedir. Bunun yanında 15-16. yüzyıl kayıtlarında "bağ" kelimesi ile oluşturulmuş yer adlarına rastlanmaktadır.

Bağluca köyü (Devrekani): Hane nüfusu gösterilmemiştir.¹⁰¹

Kara-bağ köyü (Sinop): Hane: 3.¹⁰²

Kara-bağ köyü (Taşköprü): ¹⁰³

⁹⁹ BOA. TD. 438, s. 640; *Kastamonu Vilâyet Sâlnâmesi*, 1896, s. 395; www.yerelnet.org.tr/iller/koyharfliste.

¹⁰⁰ Kaşgarlı Mahmud, *Divân-ı Lugat'î-Türk*, 3. baskı, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1992, C. III, s. 152, 331, 164; C. I, s. 149, 514, 122, 506, 440, 459.

¹⁰¹ BOA. TD. 438, s. 624.

¹⁰² BOA. TD. 438, s. 683.

¹⁰³ BOA. TD. 438, s. 627.

Laklak-bağı köyü (Küre): ¹⁰⁴

Bağ-özü köyü (Kargı): Tokar-çay divanındadır. Hane: 34, mücerred: 3. Bugün de mevcuttur.¹⁰⁵

İncir ile ilgili adlar

İncir-pınarı köyü (Sinop): Hane: 8, şerik: 3. 1896'da yine Sinop'a bağlı idi. Bugün İncirpınar adı ile Erfelek'e bağlıdır.¹⁰⁶

Pelit ile ilgili adlar

Palamut ve meşe ağaçlarının meyvesine verilen isim olduğu belirtilen pelit, bir elma veya armut gibi yaygın olarak tüketilen bir meyve değildir. Ancak yine de bu meyve yenmekte, özellikle ilaç amaçlı olarak kullanılmakta ve hayvan yemi yapılmaktadır. 14. yüzyılda *Müftedat-ı İbn Baytar* adlı eserin yapılmış Türkçe tercümesinde, pelit meyvesinin kadın hastalıklarıyla ilgili olarak kullanıldığından bahsedilmektedir.¹⁰⁷ Pelit, Kastamonu'da "pölüt" şeklinde telâffuz edilmekte ve eski Türkçenin özelliklerinin bu bölgede ne ölçüde korunduğunu göstermektedir.

Pelid-bükü köyü (Durağan): Hane: 66, mücerred: 44.¹⁰⁸

Pelid-ovası köyü (Hoşalay): Hane: 5, mücerred: 4. Bugün Gürpelit isimli bir köy mevcuttur, ancak bu yer adı ile bir ilgisi olup olmadığı bilinmemektedir.¹⁰⁹

Pelid-özü köyü (Hoşalay): Hane: 7, mücerred: 4.¹¹⁰

Pelid-özü köyü (Araç): Hane verilmemiştir. 1928 yılında Pelitviran ve bugün Pelitören olarak geçen köyün bu yer adının devamı olma ihtimali vardır.¹¹¹

¹⁰⁴ BOA. TD. 438, s. 636.

¹⁰⁵ BOA. TD. 438, s. 736.

¹⁰⁶ BOA. TD. 438, s. 681; Kastamonu Vilâyet Sâlnâmesi, 1896, s. 385.

¹⁰⁷ *Tarama Sözlüğü (XIII. Yüzyıldan Beri Türkiye Türkçesiyle Yazılmış Kitaplardan Toplanan Tanıklarıyla)*, 2. baskı, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1996, C. V, s. 3185.

¹⁰⁸ BOA. TD. 438, s. 677, 678.

¹⁰⁹ BOA. TD. 438, s. 646.

¹¹⁰ BOA. TD. 438, s. 646.

¹¹¹ BOA. TD. 438, s. 611; *Köylerimiz*, İç İşleri Bakanlığı, 1928, s. 784.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic*

Volume 3/5 Fall 2008

Pelid-özü köyü (Boyabat): Hane: 15, mücerred: 9.¹¹²

Pelid-özü köyü (Göl): Hane: 6, mücerred: 1.¹¹³

Pelid-seküsü köyü (Boyabat): Hane: 87, mücerred: 29, şerik: 6.¹¹⁴

Pelid-seküsü köyü (Devrekani): 1487'de mevcuttu. 1520'lerde, hane: 1, mücerred: 1, Küre madeninde çalışanlar: 10.¹¹⁵

Pelidcük köyü (Araç): Hane: 1, mücerred: 5.¹¹⁶

Pelidcük köyü (Boyabat): Kırān ve Kulaş (?) köyleri ile birlikte gösterilmiştir. Hane: 20, mücerred: 8.¹¹⁷

Çukurca-pelid köyü (Araç): Bu köyde bulunan mescid için vakıf tahsis edilmiştir. Hane: 22, mücerred: 9. 1928'de ve bugün Çukurpelit şeklinde geçer.¹¹⁸

Kızılca-pelid köyü (Boyabat): 16. yüzyıl başlarında iki ayrı kayıta geçen bu köy, birinci kayıta Pelid-seküsü, ikinci kayıta ise Oyum-ağaç köyleri ile birlikte gösterilmiştir. 1896'da Kızıl-pelid ve bugün Durağan'a bağlı Kızılcapelit, olarak geçmektedir.¹¹⁹

Yoğunca-pelid köyü (Küre): Hane: 5, mücerred: 2.¹²⁰

Alıç ile ilgili adlar

Alıç, yabanî olarak özellikle kırsal alanlarda kendiliğinden yetişen bir meyvedir. Yunus Emre'nin Hacı Bektaş'ı ziyarete giderken hediye olarak alıç getirdiği rivayeti meşhurdur. Bu meyve Anadolu'da 13. yüzyılda bilinmekte idi. 14-15. yüzyıllarda Anadolu'da bu isimle

¹¹² BOA. TD. 438, s. 666, 667, 672.

¹¹³ BOA. TD. 438, s. 607.

¹¹⁴ BOA. TD. 438, s. 666.

¹¹⁵ BOA. TD. 23M., s. 178; BOA. TD. 438, s. 629.

¹¹⁶ BOA. TD. 438, s. 611.

¹¹⁷ BOA. TD. 438, s. 667.

¹¹⁸ BOA. TD. 438, s. 614, 615; *Köylerimiz*, İç İşleri Bakanlığı, 1928, s. 784.

¹¹⁹ BOA. TD. 438, s. 666, 667; *Kastamonu Vilâyet Sâlnâmesi*, 1896, s. 391.

¹²⁰ BOA. TD. 438, s. 638.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 3/5 Fall 2008*

anılan Türkmen ve Yörük cemaatlerine de rastlanmaktadır. Meselâ, Çankırı'da 15. yüzyılda konar göçer olarak yaşadığı tespit edilen Aluçlu cemaatine mensup topluluklar tarafından yine Çankırı merkeze bağlı Aluçlu köyünün kurulduğu görülmektedir. Bugün Safranbolu Çerkeş arasında kalan Viranşehir ile Kurşunlu kazalarında "aluç" ile ilgili yer adlarına 15. yüzyılda rastlanmıştır.¹²¹ Ancak gerek Kastamonu'da bulunan ve gerekse bu bahsi geçen yer adlarının meyve ile mi yoksa Yörük cemaati ile mi ilgili olduğuna dair kesin bir şey söylenememektedir.

Aluc köyü (Boyabat): Hane: 16, mücerred: 4.¹²²

Aluccuk köyü (Daday): Hane: 2, mücerred: 1.¹²³

Yortan-ı Aluc Köyü (Boyabat): Hane: 12, mücerred: 5, şerik: 2.¹²⁴

Kiren ile İlgili Adlar

Kastamonu'da kızılıçık meyvesine verilen bir isimdir. Bu adın, Kastamonu'da 13. yüzyıldan beri bilindiğini yer adlarından anlaşılmaktadır.

Kiren-çukuru köyü (Sinop): Hane: 24, mücerred: 4. Bugün aynı isimle yine Sinop'a bağlıdır. Bununla birlikte Gerze'ye bağlı başka bir Kirençukuru köyü daha vardır. Bunlar, muhtemelen 16. yüzyıl sonrasında birbirinden ayrılmak suretiyle kurulmuş köylerdir.¹²⁵

Kirenler köyü (Devrekani): Hane: 11, mücerred: 4.¹²⁶ Bugün Kastamonu merkeze bağlı Kirenli köyünün adı ise sonradan verilmiş olmalıdır.

Kirencik köyü (Durağan): 16. yüzyıl başlarında hane: 11, mücerred: 2. Kirencik adı, 1896'da ve bugün aynı isimle yaşatılmaktadır.¹²⁷

¹²¹ İBK. MC-O. 117/3, v. 10, 20; BOA. TD. 438, s. 707, 724; Cevdet Türkay, *Başbakanlık Arşivi Belgelerine Göre Osmanlı İmparatorluğunda Oymak, Aşiret ve Cemaatler*, Tercüman Yayınları, İstanbul 1979, s. 22, 49, 201.

¹²² BOA. TD. 438, s. 668.

¹²³ BOA. TD. 438, s. 662.

¹²⁴ BOA. TD. 438, s. 670.

¹²⁵ BOA. TD. 438, s. 682, 685, 687, 690.

¹²⁶ BOA. TD. 438, s. 621.

¹²⁷ BOA. TD. 438, s. 676; *Kastamonu Vilâyet Sâlnâmesi*, 1896, s. 391.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 3/5 Fall 2008*

1928'de Hoşalay'a bağlı bulunan Kirenlikoz köyü her ne kadar 15. yüzyılda geçmese de, hem kiren ve hem de koz meyvelerini bünyesinde barındırdığı için kayda değerdir.¹²⁸

Zeytin ile ilgili adlar

Zeytünli köyü (Sinop): Hane: hane-i şerik: 11. Bugün Kastamonu'ya bağlı Çatalzeytin yer adı "zeytin" meyvesi ile ilgili olduğu için önemlidir, ancak Sinop'a bağlı bu köyle bir ilgisi yoktur.¹²⁹

Zeytün Köyü (Kargı): Hane: 12, mücerred: 4.¹³⁰

Yemiş ile ilgili adlar

"Yemiş" kelimesi meyve karşılığı olarak kullanılmaktadır. Bu şekilde doğrudan bu isimle anılan sadece 1 yer adı tespit edilmiştir.

Yemişlü köyü (Boyabat): Hane: 8, mücerred: 1.¹³¹

Kastamonu ve çevresinde 14-15. yüzyıllarda, meyvenin günlük hayattaki yerini ve ekonomi içindeki ağırlığını gösteren, yer adları haricinde bazı misallerle karşılaşılmaktadır. Bunlar umumiyetle vakıf ve tahrir kayıtlarında geçmekte veya Kastamonu'dan geçen gezginlerin hatıralarında saklı tutulmaktadır.

Seyyah İbn Batuta Kastamonu izlenimlerini anlatırken "Bir dirhemlik ceviz veya kestaneyi hepimiz yiyorduk ve artıyordu." demektedir. Buradan ceviz ve kestanenin, Kastamonu çevresinde yaygın olarak yetiştiği ve bunların çok ucuz fiyata satıldığı anlaşılmaktadır.¹³²

¹²⁸ Köylerimiz, s. 792.

¹²⁹ BOA. TD. 438, s. 692.

¹³⁰ BOA. TD. 438, s. 736.

¹³¹ BOA. TD. 438, s. 670.

¹³² *İbn Batûta Seyâhatnâmesinden Seçmeler*, haz. İ. Parmaksızoğlu, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1999, s. 53-54.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 3/5 Fall 2008*

Kastamonu'nun Göl kazasında, Kastamonu'da bulunan Alaca Mescid için 9 adet girdgân yani ceviz ağacı, Araç kazasında Araç'taki Candaroğlu Kötürüm Bâyezid Camisi için bağ ve meyve ağaçları vakfedilmiştir. Kastamonu'ya tarihî ve kültürel yönden çok yakın bulunan Onikidivân yani Bartın kazasında Safranbolu kadısı Mevlânâ Şücâeddin, Bartın ırmağı kenarında bulunan bir elma bahçesini, evlâdına vakfetmiştir. Yine bu kazada, Bartın ırmağı üzerinde bulunan bir köprü'nün bakım ve tamirinin yapılması için, 27 adet elma ağacı vakfedilmiştir. Çankırı'da ise, Şeyh Hüsam zaviyesi için emrud (armut) ve girdgân (ceviz) ağaçlarından toplam 13 adet meyve ağacı vakfedilmiştir. 1487 tahririnde de ceviz ve elma ağaçlarından bahsedilmektedir.¹³³

Sonuç

Türk kültürünü temsil eden bütün yer adları ile birlikte meyve ile ilgili adların da yaşatılması, Türk kültür devamlılığı açısından önem arz etmektedir. Türk kültür tarihi açısından pek anlamlı işaretler veren bu adlar, Türklerin geçmişte hangi meyveleri bildiklerini göstermenin yanı sıra meyveciliğe verdikleri önemi de anlatmaktadır. Bundan başka, Türklerin yer adı verirken neleri göz önünde bulundurdıkları, kültürlerini yansıtan bu adları kendi dilleri ve anlama biçimleri olan Türkçe ile ifade ettikleri de yine bu yer adları vasıtasıyla aydınlık kazanmaktadır.

Diğer yandan, Aluçlu, Erikli ve Elmalı gibi yer adlarının esasında Kastamonu havalisine yerleşmiş Türk boy ve aşiretlerinin adları olduğunun tespiti, yöredeki Türk iskânının boyutlarını gözler önüne sermektedir.

Yer adlarının tespiti 15-16. yüzyıl tapu tahrir veya evkaf defterlerine göre yapılırsa da, bu kayıtlarda geçen yerleşim yerleri 12. yüzyıl sonları ve özellikle 13-14. yüzyıllarda kuruldukları için, 7-8 yüzyıl önce verilmiş meyve ile ilgili Türkçe yer adları ile karşılaşılmaktadır. Bu, gerçekten Türk kültür tarihi açısından değerlendirilmesi gereken pek kıymetli bir hazinedir. Ancak, zengin Türk kültürü içinde belli bir yer işgal eden

¹³³ BOA. TD. 23M., s. 172, 182; BOA. TD. 438., s. 607, 615, 516, 713.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 3/5 Fall 2008*

meyve ve bunlarla ilgili yer adları, Türk iskân tarihi açısından şimdiye kadar ciddi manada bir değerlendirmeye tâbi tutulmamıştır. Bu sebeple, bölgedeki meyve ile ilgili yer mevkii ve konar göçer topluluk adları tespit edilip, üzerinde bir değerlendirme yapılması gereklidir.

Bu gün, teşekkür eden yerleşim birimlerine verilen bazı uydurma adların Türk kültürünün derinliğine inebilmeyi sağlayacak hiçbir yönünün olmadığı görülmektedir. Bu adlar Türk kültürünü temsil etmekten uzak kalmaktadırlar. Bozkırın ortasında kurulan bir kasaba veya mahalleye “Yeşilyurt” adı verilmekte veya ne anlama geldiği bilinmediğinden “Üreğir” Oğuz boy adı “Duruca” adı ile değiştirebilmektedir.¹³⁴ Konulan isim Türkçe olsa bile, tarihin çöplüğüne atılan “Üreğir” adının kaldırılması ile birlikte Türk kültürünün yapı taşlarından birinin daha mezara gömüldüğünün farkında olunmamaktadır.

KAYNAKÇA

Başbakanlık Osmanlı Arşivi Tapu Tahrir Defteri, 23 m. (1486-87 Tarihli / Kastamonu Sancağı).

Başbakanlık Osmanlı Arşivi Tapu Tahrir Defteri, 438.

İstanbul Belediyesi Atatürk Kitaplığı - 1468 - 1476
Çankırı İcmal Defteri, Muallim Cevdet-Orta, (İBK. MC-O.) 117/3.

AKSAN, Doğan, *Her Yönüyle Dil: Ana Çizgileriyle Dil Bilim*, Türk Dil Kurumu Yayınları, C. I-III, Ankara 1998.

AKSAN, Doğan, “Anadolu Yer Adları Üzerine En Yeni Araştırmalar”, *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı - Belleten* (1973-74).

ALPTEKİN, Coşkun, “Türkiye Selçukluları”, *Doğuştan Günümüze Büyük İslâm Tarihi*, C. VIII, İstanbul 1992.

¹³⁴ Taşköprü'ye bağlı Üreğir köyü bu şekilde 1940'lı yıllarda Duruca olarak değiştirilmiştir.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 3/5 Fall 2008*

- BAŞKAN, Özcan, “Türkiye Köy Adları Üzerine Bir Deneme”, *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı - Belleten* (1970).
- CAHEN, Claude, *Osmanlıdan Önce Anadolu’da Türkler*, çev. Yıldız Moran, İstanbul 1979.
- DARKOT, Besim, “Kastamonu” *İA*, C. 6.
- DEVELLİOĞLU, Ferit, *Osmanlıca - Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, Aydın Kitabevi Yayınları, 11. Baskı, Ankara 1993.
- EBÛ’L-FEREC, *Tarih*, çev. Ö. Rıza Doğrul, C. II., Türk Tarih Kurumu, Ankara 1999.
- EL-ÖMERÎ, *Mesâlikü’l-Ebsar*, bk. “Mesâlikü’l-Ebsar’a Göre Anadolu Beylikleri”, çev. Y. Yücel, *Anadolu Beylikleri Hakkında Araştırmalar*, Türk Tarih Kurumu, Ankara 1991.
- EREN, Hasan, “Yer Adlarımızın Dili”, *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı - Belleten* 1965.
- GÜLENSOY, Tuncer, *Türkçe Yer Adları Kılavuzu*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1995.
- İbn Batûta Seyâhatnâmesinden Seçmeler*, haz. İ. Parmaksızoğlu, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1999.
- İBN BİBÎ, *El- Evamiru’l- Alâiyye F’l- Umûri’l Alâiyye*, C. I-II, çev. Mürsel Öztürk, Ankara 1996,
- Kastamonu Vilâyet Sâlnâmesi*, 1896.
- KAŞGARLI MAHMUD, *Divân-ı Lugat’l-Türk*, Türk Dil Kurumu Yayınları, 3. baskı, (Ankara 1992), C.I-IV.
- KERİMÜDDİN MAHMUD AKSARAYÎ, *Müsameretü’l-Ahbâr ve Müsayeretü’l-Ahyâr*, çev. Mürsel Öztürk, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 2000.
- KORKMAZ, Zeynep, *Bartın ve Yöresi Ağuzları*, Türk Dil Kurumu Yayınları, 2. baskı, Ankara 1994.
- Köylerimiz*, İç İşleri Bakanlığı, 1928.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 3/5 Fall 2008*

KÖYMEN, Mehmet Altay, *Büyük Selçuklu İmparatorluğu Tarihi - Alp Arslan ve Zamanı*, Türk Tarih Kurumu, Ankara 1992, C. III.

Tarama Sözlüğü (XIII. Yüzyıldan Beri Türkiye Türkçesiyle Yazılmış Kitaplardan Toplanan Tanıklarıyla), Türk Dil Kurumu Yayınları, 2. Baskı, Ankara 1996, C. I-VI.

TURAN, Refik, "Selçuklular Döneminde Kastamonu", *Türk Tarihinde ve Kültüründe Kastamonu Tebliğler*, Ankara 1989.

TURAN, Osman, *Selçuklular Zamanında Türkiye*, Boğaziçi Yayınları, 3. baskı, İstanbul 1993.

TURAN, Osman, "II. KılıçArslan", *İA*, Cüz 55.

Türk Yer Adları Sempozyumu Bildirileri Eylül 1984, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara 1984.

TÜRKAY, Cevdet, *Başbakanlık Arşivi Belgelerine Göre Osmanlı İmparatorluğunda Oymak, Aşiret ve Cemaatler*, Tercüman Yayınları, İstanbul 1979.

Türkiye'de Meskûn Yerler Kilavuzu, İç İşleri Bakanlığı Yayınları, Ankara 1946.

YAKUPOĞLU, Cevdet, *İsfendiyar Bey ve Zamanı*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 1999.

YAKUPOĞLU, Cevdet, "Kuzey-batı Anadolu'ya Türk Muhacereti ve Bölgede Bazı Türk Boy Adları", *Kastamonu Eğitim*, C. 9/2, Ekim 2001.

www.yerelnet.org.tr/iller/

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 3/5 Fall 2008*